

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Checklist voor managers bij de implementatie van de
meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

**Checklist voor managers bij de implementatie van de
meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling**

Inhoudsopgave

1. Implementatie meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	4
1.1. Inleiding	4
1.2. Landelijke checklist voor managers	5
1.3. Ondersteuning bij de invoering van de meldcode	6
2. Checklist	7
2.1. Inleiding	7
2.2. Fase 1: Voorbereiding	7
2.3. Fase 2: Implementatie	9
2.3.1. <i>Thema: Procedures en borging in werkprocessen</i>	9
2.3.2. <i>Thema: Deskundigheidsbevordering</i>	13
2.3.3. <i>Thema: Gegevensuitwisseling en dossiervorming</i>	15
2.3.4. <i>Thema: Veiligheid eigen personeel</i>	17
2.3.5. <i>Thema: Samenwerking</i>	18
2.3.6. <i>Thema: Communicatie</i>	19
2.4. Fase 3: Uitvoering	20
3. Begripsomschrijvingen	21
3.1. Begrip huiselijk geweld	21
3.2. Begrip kindermishandeling	21
3.3. Begrip ouderenmishandeling	21
3.4. Begrip vrouwelijke genitale verminking	22
3.5. Begrip eengerelateerd geweld	22
3.6. Begrip huwelijksdwang	22
3.7. Begrip aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling	22
3.8. Begrip kindcheck	22
4. Veel gestelde vragen	23
5. Nuttige websites	26

1. Implementatie meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

1.1. Inleiding

Jaarlijks worden rond de 200.000¹ mensen slachtoffer van huiselijk geweld en zijn 119.000 kinderen jaarlijks slachtoffer van kindermishandeling. Er zijn nog veel slachtoffers die niet of te laat geholpen worden. Het is belangrijk dat professionals weten welke stappen zij moeten zetten bij signalen van geweld. Uit onderzoek blijkt dat een meldcode in een organisatie daarbij ondersteunend is.

Een meldcode is een stappenplan waarin staat hoe een professional moet omgaan met signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling. Door het gebruik van een meldcode blijft de beslissing om vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling wel of niet te melden de verantwoordelijkheid van de professional. Het stappenplan van de meldcode biedt hen houvast bij die afweging. Daarnaast moet de professional besluiten over de in te zetten noodzakelijke hulp.

De Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (in werking getreden op 1 juli 2013) (hierna te noemen: Wet verplichte meldcode) verplicht het hebben van een meldcode.

¹ Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010. Den Haag, WODC.

Een stappenplan van een meldcode moet minimaal uit de volgende stappen bestaan:

1. In kaart brengen van signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling.
2. Overleg met een collega en eventueel raadplegen van Veilig Thuis of een deskundige op hetterrein van letselduiding.
3. Gesprek met de cliënt (denk hierbij ook aan een gesprek met het kind).
4. Weging van het geweld of de kindermishandeling door toepassen van het afwegingskader.
5. Besluiten over:
 - het doen van een melding EN
 - het inzetten of voortzetten van noodzakelijke hulp

De Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling geldt voor de volgende sectoren:

- Gezondheidszorg, waaronder ook geestelijke gezondheidszorg en langdurige zorg. (Bijvoorbeeld: artsen, verpleegkundigen, verloskundigen, tandartsen, fysiotherapeuten, kraamzorg, psychologen, etc.)
- Jeugdhulp en ondersteuning, ook de jeugd-GGZ en gesloten jeugdzorg. (Bijvoorbeeld: medewerkers van jeugdzorgaanbieders)
- Onderwijs, van basisschool tot en met hoger onderwijs, inclusief leerplichtambtenaren. (Bijvoorbeeld: leraren, intern begeleiders en conciërges)
- Kinderopvang en peuterspeelzaalwerk (Bijvoorbeeld: kinderopvangpersoneel en leidsters bij een peuterspeelzaal);

- Maatschappelijke ondersteuning. (Bijvoorbeeld: algemeen maatschappelijk werkers, (thuis)zorgmedewerkers, welzijnswerkers en MEE consultants);
- Justitie, waaronder de reclassering, de Justitiële Jeugdinrichtingen en ook het Centraal orgaan Opvang Asielzoekers. (Bijvoorbeeld: Reclasseringswerkers, groeps werkers van een justitiële jeugdinrichting, medewerkers bij een COA).

Op grond van de Wet verplichte meldcode is de organisatie niet alleen verplicht een meldcode te hebben, maar ook de kennis en het gebruik daarvan te bevorderen. Aan de inhoud van de meldcode die u in uw instelling opstelt, stelt de Wet verplichte meldcode en het daarop gebaseerde Besluit verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (hierna te noemen: het Besluit verplichte meldcode) een aantal eisen. Zo dient de meldcode een stappenplan te bevatten met minimaal de vijf hierboven beschreven stappen en behoren ook de verantwoordelijkheden van de verschillende medewerkers in de organisatie in de meldcode beschreven te worden. Zie voor meer informatie over de inhoud van de meldcode het Basismodel Meldcode.

De sector politie wordt niet in de Wet verplichte meldcode meegenomen, omdat deze sector volgens de Politiewet nu al het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling als kerntaak heeft en hier ook tegen optreedt. Vanzelfsprekend zijn er sectoren waarvoor de verplichting niet geldt, maar die toch te maken krijgen met signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Te denken valt aan consultants Werk en Inkomen, clubs voor vrijetijdsbesteding, dierenartsen, en religieuze leiders.

De Rijksoverheid juicht het toe als organisaties voor deze professionals een meldcode invoeren. Een goed voorbeeld zijn de woningcorporaties. Elan Wonen ontwikkelde een meldcode *Signaleren en melden huiselijk geweld en kindermishandeling* speciaal voor woningcorporaties. Aedes, de brancheorganisatie, stimuleert nu alle woningcorporaties om met een meldcode te werken.

1.2. Landelijke checklist voor managers

Deze checklist ondersteunt u als manager bij de invoering van de meldcode binnen uw eigen organisatie. Aan de hand van de activiteiten die beschreven zijn, kunt u de meldcode voor uw eigen organisatie op maat opstellen en invoeren en het gebruik ervan en de kennis erover bevorderen.

Uiteraard wordt niet van u verwacht dat u bestaande meldcodes en procedures overboord gooit. Indien uw organisatie al beschikt over een meldcode en uw medewerkers al getraind zijn in het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en het gebruik van de meldcode, dan is deze checklist een hulpmiddel om te controleren of uw meldcode nog steeds voldoet aan de eisen:

- Bevat uw meldcode inderdaad een stappenplan met vijf stappen?
- Is in de meldcode goed aangegeven welke medewerkers verantwoordelijk zijn voor het zetten van welke stappen?

- Is in de meldcode de functie van degene die eindverantwoordelijk is goed aangegeven voor de beslissing over het al dan niet doen van een melding en het inzetten of voortzetten van noodzakelijke hulp?
- Is het, gelet op de doelgroep van uw instelling, van belang om een zogeheten kindcheck bij stap 1 op te nemen?

Een kindcheck wil zeggen dat medewerkers die met volwassen cliënten werken in sommige gevallen moeten nagaan of de volwassen cliënt kinderen heeft die van zijn zorg afhankelijk zijn.² Deze kindcheck wordt uitgevoerd als de medewerker meent dat de (fysieke of geestelijke) conditie of andere omstandigheden waarin de cliënt verkeert, een risico vormt voor de veiligheid of de ontwikkeling van de kinderen van de cliënt. Werkt uw instelling met volwassen cliënten dan dient de kindcheck te worden opgenomen in uw meldcode en het moet in de meldcode duidelijk zijn dat de stappen van de meldcode ook van toepassing zijn op ‘oudersignalen’ die een ernstig risico vormen voor de kinderen.

Deze kindcheck wordt uitgevoerd als de medewerker meent dat de (fysieke of geestelijke) conditie of andere omstandigheden waarin de cliënt verkeert, een risico vormt voor de veiligheid of de ontwikkeling van de kinderen van de cliënt. Werkt uw instelling met volwassen cliënten dan dient de kindcheck te worden opgenomen in uw meldcode en het moet in de meldcode duidelijk zijn dat de stappen van de meldcode ook van toepassing zijn op ‘oudersignalen’ die een ernstig risico vormen voor de kinderen.

1.3. Ondersteuning bij de invoering van de meldcode

Het ministerie van VWS heeft, samen met de branche- en beroepsverenigingen, naast deze checklist nog een aantal instrumenten ontwikkeld die u kunnen helpen bij de invoering van een meldcode in uw eigen organisatie. Er is onder andere een Basismodel Meldcode beschikbaar, die u kunt aanpassen voor uw eigen organisatie.

² Voor de uitvoering van de kindcheck zijn in de Jeugdwet enkele bepalingen opgenomen (Jeugdwet, hoofdstuk 7, paragraaf 7.1)

2. Checklist

2.1. Inleiding

Deze checklist bevat drie fasen:

1. voorbereiding;
2. implementatie;
3. uitvoering.

Om de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling goed in uw organisatie in te voeren is een doordacht implementatietraject nodig. Dit betekent een goede voorbereiding en gedegen implementatie. Organisaties zijn wettelijk verplicht om het gebruik van de meldcode te bevorderen. Om ervoor te zorgen dat uw medewerkers ook daadwerkelijk met de meldcode gaan werken, is het van groot belang dat zij het als onderdeel van hun taak zien. Een belangrijk onderdeel van de implementatie is dan ook het creëren van draagvlak.

De implementatie betreft zowel de interne organisatie, ondersteuning van medewerkers en borging van de meldcode binnen de organisatie als de externe afstemming en samenwerking. U, als manager, heeft een belangrijke rol in het implementatietraject. Deze checklist ondersteunt u bij de implementatie van de meldcode in de werkprocessen, het gebruik en de borging van de meldcode in de dagelijkse praktijk.

2.2. Fase 1: voorbereiding

Geadviseerd wordt om in ieder geval drie hoofdactiviteiten te onderscheiden: besluit invoering meldcode, opzetten implementatiestructuur en opstellen implementatieplan.

Activiteit: Besluit door het bestuur/de eindverantwoordelijke van uw organisatie dat met de implementatie van de meldcode gestart wordt

☐ Gereed	Suggesties: Als manager moet u ervoor zorgen dat de meldcode wordt ingevoerd in uw organisatie. Sinds 1 juli 2013 is dat een wettelijke verplichting. Maak dat het bestuur/de eindverantwoordelijke duidelijk, omdat alleen dan sprake kan zijn van een succesvolle implementatie. Maak goede afspraken over de betrokkenheid van het bestuur/de eindverantwoordelijke.
Benodigde deelactiviteiten: <hr/> <hr/> <hr/>	
Wie, wanneer <hr/> <hr/>	

Activiteit: Het opzetten van een implementatiestructuur

☐ Gereed	Suggesties: Binnen de organisatie zal duidelijk moeten zijn wie verantwoordelijk is voor de implementatie. Dat kan bijvoorbeeld de aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling zijn, de zorgcoördinator van een school of een manager met deze onderwerpen in zijn portefeuille of een projectleider. Het is verder belangrijk dat het implementatietraject goed ingebed is in de organisatie en dat voldoende medewerkers betrokken zijn. Het is immers in het belang van de hele organisatie dat de meldcode goed geïmplementeerd wordt. In grote organisaties valt te denken aan de instelling van een projectgroep en in kleine organisaties aan inbedding in het teamoverleg. Denk ook aan het vastleggen van bevoegdheden en aan de wijze van verantwoording afleggen en rapporteren over de voortgang.
Benodigde deelactiviteiten: _____ _____ _____	
Wie, wanneer _____ _____ _____	

Activiteit: Het opstellen van een implementatieplan voor uw eigen organisatie

☐ Gereed	Suggesties: Een implementatieplan beschrijft alle activiteiten die moeten worden uitgevoerd om de meldcode in uw organisatie in te voeren, inclusief planning. Ook de communicatie is een belangrijk onderdeel van het implementatieplan. U kunt hiervoor uw branche- of koepelorganisatie of soortgelijke organisaties raadplegen.
Benodigde deelactiviteiten: _____ _____ _____	
Wie, wanneer _____ _____ _____	

2.3. Fase 2: implementatie

De implementatiefase omvat zes thema's. Er is hierbij geen chronologische volgorde, deze kunt u het beste zelf voor uw organisatie bepalen.

2.3.1. Thema: Procedures en borging in werkprocessen

Activiteit: Het aanpassen van procedures en werkprocessen

☐ Gereed	Suggesties: Om het gebruik van de meldcode te bevorderen is het goed om de meldcode op te nemen in en te laten aansluiten op uw werkprocessen. Dit betekent dat procedures en werkprocessen aangepast moeten worden. Te denken valt aan inpassing in het eventuele kwaliteitssysteem. Denk bijvoorbeeld ook aan het vastleggen wie aanwezig moet zijn bij een gesprek met een cliënt/klant (stap 3 van het Basismodel Meldcode).
Benodigde deelactiviteiten: _____ _____ _____ _____	
Wie, wanneer _____ _____ _____ _____	

Activiteit: Het aanpassen van het basismodel meldcode voor de eigen organisatie

Gereed

Benodigde deelactiviteiten:

Wie, wanneer

Suggesties:

Een belangrijk onderdeel van de implementatie is het aanpassen en borgen van de meldcode voor de eigen organisatie. Met behulp van het Basismodel Meldcode kunt u een meldcode op maat maken voor uw eigen organisatie. Het Basismodel Meldcode is te vinden op www.rijksoverheid.nl. Zorg dat de meldcode van uw organisatie goed aansluit bij een eventuele meldcode van de eigen beroepsgroep. De meldcode van de beroepsgroep geldt (met name in de zorg) als professionele standaard. Sluit in uw meldcode aan bij de termen die in uw organisatie worden gebruikt (cliënt, patiënt, klant, deelnemer, leerling). Omschrijf de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende (groepen) medewerkers en de functie van wie in de organisatie eindverantwoordelijk is/zijn voor het besluit om al dan niet te melden en moet besluiten over de in te zetten of voort te zetten noodzakelijke hulp. Denk hierbij ook aan de rol die uw vrijwilligers kunnen spelen. Sluit aan bij bestaande zorgstructuren. In het onderwijs kan bijvoorbeeld de collegiale consultatie plaatsvinden in een Zorg Advies Team (ZAT) en bij consultatiebureaus in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). U kunt in uw meldcode opnemen dat de politie gewaarschuwd dient te worden, indien de veiligheid van het slachtoffer direct in gevaar is.

Activiteit: Het vastleggen van verantwoordelijkheden van uw beroepskrachten

☐ Gereed	Suggesties: Binnen een organisatie kunnen grote verschillen bestaan tussen mogelijkheden en verantwoordelijkheden van beroepskrachten. Hoewel elke organisatie de stappen van de meldcode moet doorlopen, hoeft niet iedere medewerker zelf de stappen te (kunnen) zetten. Wanneer het nodig is kan een beroepskracht (bijv. een leerkracht) overdragen aan een collega of een zorgketenpartner die toegerust is om vervolgstappen te zetten. In uw meldcode moet duidelijk beschreven staan welke medewerkers
Benodigde deelactiviteiten: _____ _____ _____ _____	
Wie, wanneer _____ _____ _____ _____	

welke stappen zetten en de functie van wie er binnen de organisatie verantwoordelijk is voor het besluit over het al dan niet doen van een melding en over het inzetten van noodzakelijke hulp.

Activiteit: De borging van het gebruik van de meldcode in uw organisatie

☐ Gereed	Suggesties: Alleen de invoering van de meldcode is niet voldoende. Het gebruik van de meldcode moet verankerd zijn in uw organisatie, continu worden verbeterd en bijgestuurd. Te denken valt aan inpassing in het eventuele kwaliteitssysteem maar ook het opnemen van de meldcode in het inwerkprogramma en het standaard opnemen van de meldcode in teamvergaderingen. Andere mogelijkheden voor borging zijn het bespreken van het gebruik van de meldcode in intervisiebijeenkomsten en het regelmatig evalueren van het gebruik van de meldcode.
Benodigde deelactiviteiten: _____ _____ _____ _____	
Wie, wanneer _____ _____ _____ _____	

Activiteit: Overwegen van het gebruik van methodieken

Gereed

Benodigde deelactiviteiten:

Wie, wanneer

Suggesties:

Voor een goede uitvoering van de stappen van de meldcode kunnen methodieken een hulpmiddel zijn. Te denken valt aan signaleringsinstrumenten (stap 1 uit het Basismodel Meldcode) en risicotaxatie-instrumenten (bij het gebruik van het afwegingskader in stap 4 in het Basismodel Meldcode).

2.3.2. Thema: Deskundigheidsbevordering

Activiteit: Beroepskrachten in uw organisatie opleiden om te kunnen werken met de meldcode

Gereed

Benodigde deelactiviteiten:

Wie, wanneer

Suggesties:

Uw beroepskrachten moeten opgeleid zijn om te kunnen signaleren en het afwegingskader te kunnen gebruiken om vervolgens goed te kunnen handelen. Dit betekent dat zij moeten weten wat de meldcode van uw organisatie inhoudt en hoe ze met de meldcode moeten werken, maar ook dat ze bekend zijn met verschillende vormen van huiselijk geweld of kindermishandeling. Dit kan door het aanschaffen van de e-learning modules, het volgen van de training werken met de meldcode (bijvoorbeeld samen met ketenpartners) en casusbesprekingen. Veel beroepskrachten vinden het moeilijk om met cliënten/klanten/leerlingen de signalen die ze hebben opgevangen te bespreken. Het is daarom belangrijk degene die volgens uw meldcode de gesprekken voert te scholen in gespreksvoering.

Activiteit: Bijhouden van kennis van uw medewerkers

Gereed

Benodigde deelactiviteiten:

Wie, wanneer

Suggesties:

Opleiden alleen is niet genoeg, ook bijhouden van kennis is belangrijk. Bijvoorbeeld door een jaarlijkse opfriscursus en het agenderen van de meldcode in besprekingen. Zorg er ook voor dat professionals die vragen of dilemma's hebben terecht kunnen bij een deskundige (intern of extern). U kunt dit meenemen bij de borging in werkprocessen.

2.3.3. Thema: Gegevensuitwisseling en dossiervorming

Activiteit: Afspraken maken over gegevensuitwisseling

☐ Gereed	Suggesties: Er zullen afspraken gemaakt moeten worden over de gegevensuitwisseling met ketenpartners, rekening houdend met de wetgeving. Het gaat bijvoorbeeld om de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (waarin het meldrecht en de taken, werkwijze en rechten van Veilig Thuis zijn opgenomen), om de Algemene verordening gegevensbescherming (per 25 mei 2018), de Wet inzake de Geneeskundige behandelingsovereenkomst en de Wet Big (waarin het medisch beroepsgeheim is vastgelegd), artikel 10 Grondwet en artikel 272 Wetboek van Strafrecht (waaruit een algemene zwijgplicht voor hulpverleners wordt afgeleid), en de beroeps – en gedragscodes van de verschillende beroepsgroepen en de privacyreglementen van de instelling.
Benodigde deelactiviteiten: <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
Wie, wanneer <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

Het wettelijk meldrecht voor huiselijk geweld en kindermishandeling dat is vastgelegd in de Wmo 2015 betekent dat uw medewerkers, ook als zij daarvoor geen toestemming hebben van de cliënt, een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling kunnen melden bij Veilig Thuis. Ook kunnen zij, desgevraagd, antwoord geven op vragen over hun cliënt en zijn gezin, als Veilig Thuis daar om vraagt. In feite maakt het meldrecht een inbreuk op het beroepsgeheim voor professionals mogelijk. Zij mogen, na een zorgvuldige afweging, een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling melden bij Veilig Thuis, zodat het geweld kan worden aangepakt en de betrokkenen passende hulp kan worden geboden.

NB: Ook als kinderen getuige zijn van huiselijk geweld tussen hun ouders of andere huisgenoten wordt dit gezien als een vorm van kindermishandeling.

Wanneer een beroepskracht besluit te melden (bijvoorbeeld als toepassing van het afwegingskader van de meldcode aangeeft dat melden is aangewezen), dient op een zorgvuldige en respectvolle wijze aan de cliënt/patiënt/klant/ouder te worden meegedeeld dat er een melding wordt gedaan. U kunt uw medewerkers instrueren om de cliënt te vragen om een reactie op de voorgenomen melding en om te kijken of aan eventuele bezwaren tegemoet kan worden gekomen.

In het Basismodel Meldcode wordt in een schema aangegeven hoe zo'n gesprek met de cliënt er uit zou kunnen zien: De professional bespreekt zijn zorgen en zijn voornemen om een melding te doen, hij nodigt de cliënt uit om hierop te reageren en gaat daarover in gesprek met de cliënt. Tot slot geeft de professional aan of hij, op basis van het afwegingskader en eventueel het besprokene, bij zijn voornemen blijft om een melding te doen. Anders gezegd: de professional spant zich in om de cliënt 'mee' te krijgen in de aanpak maar hij vermijdt het om de indruk te wekken dat het doen van de melding afhankelijk is van de toestemming van de cliënt. Dat is namelijk niet het geval, want de professional heeft op basis van zijn wettelijk meldrecht, ook al ontbreekt de toestemming van de cliënt, het recht om zijn vermoedens te melden. Hij maakt daarbij wel een zorgvuldige afweging waarbij hij het toepassen van het afwegingskader van belang is.

Activiteit: Het vastleggen van afspraken over dossiervormings

☐ Gereed	<p>Suggesties:</p> <p>In veel organisaties worden dossiers aangelegd. Het is van belang voor uw eigen organisatie om vast te leggen door wie, wat, waar en hoelang gegevens worden vastgelegd. U kunt hiervoor een protocol opstellen. U kunt ook denken aan het opstellen van een procedure wanneer blijkt dat er na een melding toch geen sprake blijkt te zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling. U kunt in het dossier (laten) opnemen dat er geen sprake was van huiselijk geweld of kindermishandeling, waarbij een verklaring wordt gegeven voor de signalen. Dit voorkomt dat steeds weer moet worden uitgelegd wat er aan de hand is, bijvoorbeeld als kinderen door een zeldzame afwijking vaker botten breken.³</p> <p>Als u gegevens rond een onterechte melding verwijderd, kan later niet meer worden achterhaald waarom geen verdere acties zijn ondernomen. Indien sprake is van een onterechte melding, kunt u eraan denken om op te nemen hoe uw organisatie terugkoppelt aan de betrokkenen over wie de melding gaat.</p>
<p>Benodigde deelactiviteiten:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
<p>Wie, wanneer</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

³ Voor meer informatie zie www.oivereniging.nl.

2.3.4. Thema: Veiligheid eigen personeel

Activiteit: Het opzetten van een interne ondersteuningsstructuur

☐ Gereed	<p>Suggesties:</p> <p>Medewerkers moeten voldoende ondersteuning ervaren om de meldcode toe te kunnen passen. Voor het signaleren en het zetten van de stappen zijn een goede implementatie van de code en een veilig werkklimaat noodzakelijk. Medewerkers moeten de ruimte krijgen onveilige situaties aan te kaarten, zodat de organisatie hierop kan reageren, bijvoorbeeld door te zorgen dat medewerkers niet alleen zijn in dergelijke situaties of (indien mogelijk) door tijdelijke overplaatsing bij agressief gedrag van cliënten.</p> <p>Door goede afspraken te maken, bijvoorbeeld door het aanpassen van werkinstructies, is het duidelijk dat de professional handelt volgens de code en niet vanuit een individuele keuze. Voor vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling biedt de Wet verplichte meldcode een uitdrukkelijk meldrecht. Indien toepassing van het afwegingskader van de meldcode aangeeft dat sprake is van een vermoeden van dermate ernstig huiselijk geweld of kindermishandeling, is melden zelfs aangewezen. Denk ook aan het waarborgen van juridische en praktische ondersteuning van uw medewerkers, bijvoorbeeld door het aanstellen van een aandachtsfunctionaris.</p> <p>Ook eigen werknemers kunnen betrokken zijn (geweest) bij geweld in huiselijke kring. Het werken met een meldcode kan voor deze werknemers confronterend zijn. Daarom is ook intern aandacht nodig voor deze problematiek. Denk bijvoorbeeld aan het opnemen van deze problematiek in de taken van een vertrouwenspersoon.</p>
<p>Benodigde deelactiviteiten:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
<p>Wie, wanneer</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

2.3.5. Thema: Samenwerking

Activiteit: Het maken en evalueren van afspraken met ketenpartners

☐ Gereed	<p>Suggesties:</p> <p>Een meldcode binnen uw eigen organisatie staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van uw ketenaanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. Breng daarom eerst uw samenwerkingspartners in kaart. Dat zijn in ieder geval Veilig Thuis, Veiligheidshuis en Politie, maar bijvoorbeeld ook het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), of organisaties voor jeugdhulp. Voor scholen zijn dat de partners vertegenwoordigd in het Zorg Advies Team (ZAT).</p> <p>Afspraken over regievoering, afstemming en informatie-uitwisseling hangen nauw samen met uw implementatie van de meldcode.</p> <p>Maak uw beroepskrachten duidelijk dat bij iedere stap van de meldcode advies kan worden ingewonnen bij Veilig Thuis, juist ook wanneer een professional (nog) niet zeker is over de signalen.</p> <p>Een melding bij Veilig Thuis komt niet (vanzelf) terecht in de Verwijsindex Risicjongeren.⁴ Denk daarom ook na over wanneer een melding gedaan kan worden in de verwijsindex. De verwijsindex is een digitaal systeem dat meldingen van hulpverleners registreert over risico's in de ontwikkeling naar volwassenheid van jongeren tussen 0 en 23 jaar. Wanneer er twee of meer risicomeldingen over dezelfde jongere binnenkomen, krijgen de betrokken hulpverleners hierover een bericht. Zo komen hulpverleners sneller met elkaar in contact en kunnen zij verdere interventie bespreken en afstemmen.</p> <p>U kunt de samenwerking en informatieuitwisseling regelmatig evalueren met uw ketenpartners aan de hand van afgesloten casussen.</p>
<p>Benodigde deelactiviteiten:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
<p>Wie, wanneer</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

⁴ Zie voor wettelijke bepalingen voor de verwijsindex de Jeugdwet, hoofdstuk 7, paragraaf 7.1.

2.3.6. Thema: Communicatie

Activiteit: informeer uw beroepskrachten en uw cliënten/klanten over de invoering van de meldcode

☐ Gereed	Suggesties: Alle medewerkers moeten op de hoogte zijn van het belang van het gebruik van de meldcode en het implementatietraject binnen de eigen organisatie en hun eigen rol daarbij. Te denken valt aan: voorlichtingsactiviteiten zoals het bespreken van de meldcode in teamvergaderingen, een interne nieuwsbrief, presentaties, artikelen op intranet, folders en zakkaartjes. Daarnaast moeten cliënten/klanten weten dat een meldcode gebruikt wordt.
Benodigde deelactiviteiten: <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
Wie, wanneer <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

2.4. Fase 3: uitvoering

Na de implementatiefase is de organisatie klaar voor de uitvoering.

Het toezicht en de handhaving van de Wet verplichte meldcode wordt uitgevoerd door de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in oprichting (IGJ i.o.), de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Veiligheid en Justitie, en de gemeente (de maatschappelijke ondersteuning en de kinderopvang).

De organisatie zal moeten aantonen dat er een meldcode is die voldoet aan de wettelijke eisen en dat de kennis en het gebruik van de meldcode worden bevorderd.

Activiteit: Zorgdragen voor een adequate uitvoering en evaluatie van de meldcode

☐ Gereed	Suggesties: Zorg als organisatie voor een goede registratie van de binnengekomen signalen, de route die is gevolgd, de meldingen, de hulpverleningsarrangementen en de afgesloten zaken. Dit kan worden gewaarborgd door bijvoorbeeld een aandachtsfunctionaris of een manager/ beleidsmedewerker aan te stellen met huiselijk geweld en kindermishandeling in zijn portefeuille. Deze collega is dan de centrale persoon binnen de organisatie die alles weet over de meldcode en het proces van de melding: de voortgang, de afhandeling en de evaluaties met ketenpartners. De aandachtsfunctionaris kan ook zorgen voor de aanlevering van de cijfers voor de diverse rapportages, trends en analyses. U kunt het gebruik van de meldcode bespreken tijdens functioneringsgesprekken met uw medewerkers. Indien nodig maakt u tijdens deze gesprekken afspraken om het gebruik van de meldcode te bevorderen.
Benodigde deelactiviteiten: <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
Wie, wanneer <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

3. Begripsomschrijvingen

3.1. Begrip huiselijk geweld

De omschrijving van huiselijk geweld is: lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld of bedreiging daarmee door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer (zie artikel 1.1.1 van de Wmo 2015). Er wordt hier ook aangegeven dat huiselijke kring een familielid, een huisgenoot, de echtgenoot of voormalig echtgenoot of een mantelzorger is. De term “huiselijk” verwijst niet naar de plaats waar het geweld zich voordoet, maar naar de relatie tussen pleger en slachtoffer. Door de relatie met de dader is het voor het slachtoffer moeilijk om contact met de dader te vermijden en is vaak (maar niet altijd) sprake van een stelselmatig karakter, een hoog recidiverisico en hangt het geweld vaak samen met andere problematiek.

Het kan bij huiselijk geweld gaan om lichamelijk geweld (slaan, schoppen, door elkaar schudden e.d.), psychisch geweld (uitschelden, treiteren, kleineren, bedreigen, stalken), seksueel geweld, verwaarlozing, schending van rechten, opsluiting, en financieel misbruik. Het kan daarbij ook gaan om de bedreigingen daarmee. Naast partnergeweld vallen ook eengerelateerd geweld en ouderenmishandeling onder de brede noemer huiselijk geweld. Daarbij moet gedacht worden aan een enkele klap of trap met letsel tot gevolg, maar vanzelfsprekend ook aan stelselmatige bedreiging, aanranding of belaging. Verder kan ook gedacht worden aan afpersing of aan beschadiging van persoonlijke bezittingen. De definitie van huiselijk geweld kent geen leeftijdsgrens.

3.2. Begrip kindermishandeling

De definitie van kindermishandeling is opgenomen in artikel 1.1 van de Jeugdwet.

De omschrijving luidt: “elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel”.

Bij kindermishandeling is huiselijke kring geen onderdeel van de definitie.

Voor het signaleren van kindermishandeling is het niet altijd nodig om het kind zelf gezien te hebben. Het kan zijn dat er zorgwekkende signalen zijn bij ouders of verzorgers. Ook bij deze vermoedens is een professional verplicht om te handelen volgens de meldcode.

Zie bijvoorbeeld de meldcode voor verpleegkundigen en verzorgenden (V&VN meldcode 2013).⁵

3.3. Begrip ouderenmishandeling

Onder ouderenmishandeling wordt verstaan: het handelen of het nalaten van handelen van al degenen die in een terugkerende persoonlijke of professionele relatie met de oudere (iemand van 65 jaar of ouder) staan, waardoor de oudere persoon lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid.⁶

⁵ Deze vindt u op: www.meldcode.nl.

⁶ Ministerie van VWS, (2011) Actieplan ouderen in veilige handen. Zie ook: www.movisie.nl/ouderenmishandeling.

3.4. Begrip vrouwelijke genitale verminking

Vrouwelijke genitale verminking (VGV) ofwel meisjesbesnijdenis is het deels of compleet verwijderen van het vrouwelijk geslachtsdeel alsmede elke verwonding aan het vrouwelijk geslachtsdeel om culturele, religieuze of andere niet-therapeutische redenen.⁷

3.5. Begrip eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld omvat elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld, gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie, waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken.⁸

3.6. Begrip huwelijksdwang

Een huwelijk waarbij één of beide huwelijks-partner(s) geen zeggenschap heeft (hebben) over de sluiting van de huwelijksverbintenis en daarmee niet instemt/instemmen. Onder deze situatie wordt mede begrepen het wel meewerken aan de formele (wettelijke) huwelijks-handelingen, doch onder lichamelijke of geestelijke bedreiging.⁹

3.7. Begrip aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling

Medewerker die binnen een organisatie verantwoordelijk is voor alle zaken die betrekking hebben op huiselijk geweld en kindermishandeling.

3.8. Begrip kindcheck

De kindcheck wil zeggen dat professionals die contacten hebben met volwassen cliënten in sommige gevallen moeten na gaan of de cliënt kinderen heeft die van hem afhankelijk zijn. Deze kindcheck is aan de orde als de professional meent dat er, vanwege de medische conditie of andere omstandigheden waarin de volwassen cliënt verkeert, risico's zijn op een ernstige bedreiging van de veiligheid of de ontwikkeling van de kinderen die van de cliënt afhankelijk zijn. Heeft de cliënt inderdaad minderjarige kinderen en is de situatie van de cliënt risicovol voor de kinderen, dan zet de professional op basis van de 'oudersignalen' de stappen van de meldcode.

⁷ World Health Organization, 2000.

⁸ Bureau Beke, 2005.

⁹ Adviescommissie voor vreemdelingenzaken, 2005

4. Veel gestelde vragen

Bij de implementatie kunt u veel vragen van uw medewerkers verwachten. Hieronder hebben wij een aantal van deze mogelijke vragen van een antwoord voorzien.

Vragen van beroepsgroepen:

1. Vraag: Als ik meld, schaad ik de vertrouwensband met de cliënt/ deelnemer. Hoe voorkom ik dat ik na het doorlopen van de Meldcode mijn werk met deze persoon niet meer kan doen?

Antwoord: Belangrijk is om in gesprek te gaan met de cliënt/deelnemer en daar je zorgen te bespreken. Als er een goede vertrouwensband is, zijn huiselijk geweld en kindermishandeling bespreekbaar. Begin het gesprek altijd vanuit zorg ('Ik maak me zorgen om je, omdat'). Dit geeft over het algemeen een goede opening voor een gesprek. Daarbij moeten dit soort gesprekken gevoerd worden in een voor de betrokkene veilige omgeving (bijvoorbeeld niet in een groep maar één op één).

2. Vraag: Wat kan ik doen als de cliënt/klant/ patiënt/deelnemer heel erg boos wordt?

Antwoord: Weeg van te voren het belang van een gesprek af tegen het dreigend gevaar. Een gedegen voorbereiding is belangrijk, voorbeelden zijn een (agressie)protocol, afspraken over collegiaal overleg en ondersteuning vanuit het management. Wanneer u agressie verwacht, vraag dan altijd een collega om ook aanwezig te zijn bij het gesprek. Kies bij voorkeur iemand die gezag uitstraalt. Maak binnen uw organisatie afspraken over de gespreksvoering (locatie gesprek, inleiding gesprek, vraagstelling, omgangsvormen).

3. Vraag: Wat moet ik doen als ik het gevoel heb dat er iets niet goed zit bij een gezin, maar ik weet het niet zeker?

Antwoord: U hoeft het niet altijd zeker te weten. Bij de meldcode gaat het vrijwel altijd om vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Veilig Thuis kijkt bij een melding of zij deze vermoedens kunnen bevestigen. Om uw vermoeden te toetsen, kunt u overleggen met een collega/aandachtsfunctionaris (stap 2 van de Meldcode), in gesprek gaan met de cliënt/deelnemer (stap 3 van de Meldcode) of advies vragen aan Veilig Thuis (dit kan gedurende elke stap van de Meldcode).

4. Vraag: Hoe kan ik het beste omgaan met cultuurverschillen over de beoordeling of er sprake is van kindermishandeling?

Antwoord: Er is geen enkele andere cultuur waarin het als goed/normaal wordt gezien dat kinderen met schade worden grootgebracht. Elke cultuur wil zijn kinderen laten opgroeien tot gezonde, goede, gelukkige volwassenen. Elk signaal is een reden om alert te zijn en zorgen in kaart te brengen. Ook al geven ouders aan dat zij dit normaal vinden, omdat zij zelf ook zo zijn grootgebracht. Het belang van het kind staat altijd voorop! Als blijkt dat de opvoedingsstijl niet gezond voor het kind is, is het belangrijk andere mogelijkheden aan te geven of ervoor te zorgen dat ouders verdere hulp krijgen om een positieve opvoedingsstijl te kunnen ontwikkelen.

5. Vraag: Hoe verhoudt het meldrecht zich tot het beroepsgeheim?

Antwoord: De Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling biedt beroepskrachten in alle sectoren het recht een melding te doen van een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling, ook zonder toestemming van de cliënt of zijn ouders. Dit meldrecht maakt een inbreuk op de privacy en de geheimhouding mogelijk, na een zorgvuldige afweging. De stappen van de meldcode en toepassen van het verplichte afwegingskader zorgen er voor dat de medewerker zorgvuldig omgaat met zijn meldrecht.

- incidenten naar aanleiding van een melding'? Moet ik dan denken aan bedreiging van medewerkers of zo? Wat vinden jullie: schrappen, of wijzigen?]

Vragen van managers:

6. Vraag: Hoe bescherm ik als manager de privacy van mijn medewerker? Ik moet er niet aan denken dat één van mijn medewerkers wordt bedreigd omdat hij/zij een melding heeft gedaan.

Antwoord: Indien het in verband met het schaden van de vertrouwensrelatie niet mogelijk is om zelf het gesprek aan te gaan, kan dit worden overgedragen aan een collega. Veilig Thuis kan voorzien in ondersteuning bij gespreksvoering. In uw meldcode kunt u een aandachtsfunctionaris aanwijzen, die ondersteuning biedt bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling, bijvoorbeeld wanneer wordt besloten om te melden. Medewerkers kunnen melden onder vermelding van de naam en adresgegevens van de organisatie. Persoonlijke gegevens van de medewerker delen is dus niet nodig.

7. Vraag: Hoe leg ik de verantwoordelijkheden van de diverse personen vast en voorkom ik dat te veel mensen zich 'bemoeien' met de meldingen? Of, nog erger, dat er geen meldingen worden gedaan?

Antwoord: Schrijf een duidelijke werkinstructie waarin de meldcode is vertaald naar de eigen organisatie. Zet duidelijk in de werkinstructie welke persoon waar verantwoordelijk voor is. Bij invoering van de meldcode is het belangrijk dat de werkinstructie en de verantwoordelijkheden duidelijk worden uitgelegd aan de medewerkers en dat er mee kan worden geoefend.

8. Vraag: Hoe houden we de meldcode onder de aandacht in de organisatie?

Antwoord: Zet de meldcode op de agenda en bespreek het punt regelmatig tijdens vergaderingen en overleggen. Betrokkenheid van de medewerkers zorgt ervoor dat de meldcode centraal blijft staan.

Om de betrokkenheid te vergroten kan jaarlijks een meldcodedag worden georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst komen alle medewerkers bij elkaar die te maken hebben met de meldcode. De uitkomsten van het afgelopen jaar worden met de medewerkers besproken en ook kunnen medewerkers onderling bespreken hoe zij de uitvoering van de meldcode hebben ervaren. De uitkomsten van de dag kunnen verbeterpunten opleveren.

5. Nuttige websites

www.meldcode.nl
www.rijksoverheid.nl
www.vooreenveiligthuis.nl
www.vng.nl
www.movisie.nl
www.movisie.nl/ouderenmishandeling
www.nji.nl
www.nji.nl/Verbinding-onderwijs-en-jeugdhelp
www.opvoeden.nl/cjg/
www.augeo.nl/
www.huiselijkgeweld.nl
www.bijscholingwmo.nl/huiselijk-en-seksueel-geweld
www.seksueelgeweld.info/
www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/meisjesbesnijdenis/
www.igz.nl
www.inspectiejeugd zorg.nl
www.jeugdinspecties.nl
www.onderwijsinspectie.nl
www.vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/kinderopvang/publicaties/kamerbrief-het-nieuwe-toezicht-in-de-kinderopvang
www.politie.nl/themas/huiselijk-geweld

Dit is een uitgave van
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Deze uitgave is ontwikkeld door
Werkgroep toolkit

Brigitte van den Bos	<i>Stichting Voor Welzijn Den Haag</i>
Hans Bosman	<i>Vitras CMD</i>
Anita Broos	<i>Thermiek Welzijnsorganisatie</i>
Juan Garcia	<i>Elan Wonen</i>
Eefje Becker-de Ruijter	<i>Reclassering Nederland</i>
Frans de Voeght	<i>Medisch Centrum Haaglanden</i>
Titia Vollema	<i>Sine Limite, samenwerkingsverband Passend Onderwijs Deventer</i>
Mariëtte Crasborn	<i>Ministerie van VWS</i>
Claire Hostmann	<i>Ministerie van VWS</i>

www.rijksoverheid.nl

juli 2018